

09.11.2016 r.

Prof. Jolanta B. Zawilska

Zakład Farmakodynamiki, Uniwersytet Medyczny w Łodzi
Komitet Neurobiologii PAN

Nowe substancje psychoaktywne („dopalacze”) – od struktury chemicznej do objawów klinicznych

W połowie pierwszej dekady XXI wieku na europejskim rynku narkotykowym zaczęły pojawiać się nowe substancje psychoaktywne (ang. *Novel Psychoactive Substances*; NPS), potocznie nazywane „legal highs”, „herbal highs”, „designer drugs”, „party pills”, a w Polsce „dopalacze”. Do NPS należą związki z różnych grup chemicznych, w tym m.in. pochodne tryptaminy, fenyletyloaminy, piperazyny, piperydyny, pirolidyny, benzodiazepiny, indolu, aminoindanu i benzofuranu.

Stosując jako kryterium podziału nowych związków psychoaktywnych ich wpływ na funkcje mózgu, emocje, procesy kognitywne, zachowanie i percepcję, w tej licznej i stale rozrastającej się rodzinie związków można wyróżnić następujące grupy: (1) związki naśladujące działanie marihuany – syntetyczne kanabinoidy, (2) związki o działaniu psychostymulującym, (3) związki halucynogenne – naśladujące działania LSD czy fencyklidyny, (4) związki naśladujące działania morfiny/heroiny – opioidy, (5) związki o działaniu uspokajającym i nasennym, (6) inne.

Wg danych European Early Warning System opublikowanych w raporcie Europolu i Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) od maja 2005 r. do grudnia 2015 r. w Europie zarejestrowano ponad 550 nowych substancji psychoaktywnych, w tym 199 w latach 2014-2015. Szacuje się, że liczba NPS zgłoszonych do United Nations Office on Drugs and Crime jest ponad 2,3-krotnie wyższa od liczby związków psychoaktywnych podlegających kontroli przez Międzynarodowe Konwencje ds. Narkotyków.

Produkty zawierające „dopalacze” są sprzedawane w postaci proszków, tabletek, kapsułek, płynów, blotterów, zapachowych mieszanek do palenia, mieszanek ziołowych czy skrętów, jako m.in. produkty kolekcjonerskie, sole piorące, odżywki/nawozy do roślin, kadzidełka zapachowe, sole do kąpieli, odświeżacze do bidetu, rozpałki do grilla/pieca, odczynniki chemiczne, pochłaniacze wilgoci do komputerów. Na opakowaniach często możemy znaleźć informacje takie jak „produkt kolekcjonerski”, „nie do spożycia przez ludzi”, „nie badano w kierunku bezpieczeństwa stosowania

i toksyczności”, „środki niebezpieczne, należy chronić przed dziećmi”. Pomimo tych ostrzeżeń, NPS są reklamowane jako związki wywierające działania podobne do działań narkotyków.

Nowe związki psychoaktywne wywierają szerokie spektrum działań toksycznych. Oprócz zaburzeń psychicznych (m.in. niepokoju, lęku, napadów paniki, omamów, urojeń, dezorientacji, psychozy schizofrenicznej, myśli i prób samobójczych) i neurologicznych (ból i zawroty głowy, bezsenność, koszmary nocne, drgawki), mogą także powodować zaburzenia rytmu serca, wzrost ciśnienia tętniczego krwi, zawał serca, rozpad mięśni szkieletowych, ostre uszkodzenie nerek i wątroby, obrzęk płuc i niewydolność wielonarządową. Silne pobudzenie psychoruchowe i napady agresji często stanowią zagrożenie dla zdrowia i życia nie tylko użytkownika ale również osób postronnych.